

Francina Martí: «Els exàmens i el sistema d'avaluació actual no funcionen»

La presidenta de Rosa Sensat diu que el mestre ha d'acollir l'alumne i ajudar-lo a créixer

Francina Martí és mestra de català de secundària i, des de fa quatre anys, presidenta de l'Associació de Mestres Rosa Sensat (<http://www2.rosasensat.org/>). Prenem el pols als instituts i a un sistema d'aprenentatge que crema alumnes i mestres. Per apostar per una educació amb sentit, amb passió i que serveixi per viure.

Foto: Gemma Ventura

Aquest cap de setmana mentre esmorzava vaig llegir tot un suplement de *La Vanguardia* en què mestres exigien el respecte dels alumnes. Com hem arribat fins aquí?

És complicat. Cadascú té la seva responsabilitat. Ara mateix l'ESO no respon a les necessitats dels alumnes: ni l'estructura, ni els horaris, ni la manera de plantejar les coses, ni la feina que s'hi fa.

Què falla?

Que l'estructura es basi a fer classe, classe, classe, classe de les vuit del matí a les tres de la tarda, en un espai tancat, amb trenta cadires i amb un professor que explica alguna cosa mentre els altres prenen apunts. El primer que peta és l'adolescent, que és el que té més clar que això no va amb ell. Què estic fent jo aquí? He treballat molts anys als instituts i la gran feina és organitzar els horaris: fer casar les trenta hores que té cada alumne en trenta caselles. I així a les nou sona un timbre, entra un professor i després un altre. Aquest patró l'hem de canviar d'una manera molt radical.

Aleshores no és només que els alumnes faltin el respecte als mestres, sinó que l'escola falta el respecte als alumnes.

Correcte. Hi ha molts nois i noies que senten que allò que es fa a l'institut no va amb ells, no lliga amb les seves habilitats ni interessos. Perquè no s'hi senten ben acollits.

I saber que has d'estudiar trenta pàgines de la Guerra Civil per després escriure-les exactament a l'examen.

Als instituts es fan coses molt absurdes, com fer copiar els enunciats que ja estan al llibre de text per després resoldre els problemes. He tingut discussions amb companys per si els alumnes d'aquell grup havien de copiar els enunciats o no. És absurd. Només és una anècdota, però es perd molt el temps amb coses sense sentit. A més, a la vida els sabers no estan compartimentats en història, química, català, castellà. Tots estan relacionats.

I els alumnes mentrestant es van cremant.

Cal un replantejament molt gran. Els professors de secundària estem formats en disciplines concretes: jo en filologia, un company en matemàtiques o biologia. El que ens falta és aquest treball conjunt. Hi ha instituts que ja treballen per projectes, per preguntes, per resolució de problemes.

Com seria el canvi?

En comptes de repartir el dia en hores de català, música o el que sigui, fer franges més àmplies en què els alumnes tinguin un objectiu a resoldre, per exemple, fer un treball d'investigació sobre els oficis artesanals que encara queden. Hi inclouríem matemàtiques, història, llengua. Els alumnes treballen en petits grups o tots junts. Hi ha hagut escoles que han fet un treball que ha consistit a escriure un article a la Wikipèdia sobre el campanar del poble. Això té un resultat més significatiu i real. El que es fa a l'institut està bastant lluny de la vida dels alumnes. No és el mateix demanar que demà em portin una redacció sobre el campanar del poble, que anirà a parar a mi, hauré de fer una correcció de faltes i la tornaré i punt, i això té una motivació molt baixa, a fer una cosa que sigui útil per a algú.

Té sentit que una noia de 16 anys s'hagi d'estudiar l'any i el dia que va passar una guerra?

No, perquè està comprovat que ho oblides. Si ara haguéssim d'explicar el que vam estudiar a batxillerat en seriem incapaços, sobretot de les dates.

Per què ho fem?

Perquè venim d'una tradició de fa molt de temps. Però és molt més important que aprenguis a buscar la informació. A vegades només veiem el símptoma, la febre: "És que els alumnes no tenen respecte pels mestres", però per què passa això? No és qüestió de mala educació, sinó que hi ha una qüestió més fonda. Jo potser també em cabrejaria si cada dia hagués d'estar cinc hores seguides

escoltant un rotllo rere l'altre. I sí que hi ha un tipus de gent que encaixa en aquest sistema, però n'hi ha molts que no. Perquè no estem fets tots iguals, no tothom aprèn de la mateixa manera, i hem de deixar un espai perquè tothom es pugui sentir còmode aprenent.

L'institut està fet per a un patró d'alumnes.

Sí, hi ha un estàndard, i els que estan per sobre o per sota en queden apartats. Hi ha una dada objectiva que és molt important, que és l'abandonament prematur.

N'hi ha molts que deixen l'ESO?

Molts. Un 20 per cent de joves no tenen l'ESO i sovint és perquè a l'institut no han pogut trobar el seu lloc.

El que preocupa és que els joves que no l'acaben s'acabin creient que són tontos o que no valen per res.

Hi ha un problema d'autoestima. Si no encaixes en aquest patró, estàs fora.

És una feina molt fràgil i sembla que es facin les coses per inèrcia.

Portem molts anys amb exàmens. Els exàmens i el sistema d'avaluació actual no funcionen. S'hauria de trencar el motlle del tot.

Entre els professors d'ESO hi ha menys vocació?

Pot ser que un mestre de física pensi que potser estaria millor fent un treball d'investigació a la universitat que ensenyant. Hi ha de tot, i hi ha gent que ho fa molt bé. Però sempre es nota més el que no. Una persona que ha estudiat magisteri ho fa per ser mestra, en canvi jo mateixa vaig fer filologia, tenia bastants números per acabar fent classes, però tampoc sabia a què em volia dedicar. I abans d'acabar la carrera ja feia classes de català per a adults. M'agrada molt més ensenyar els adolescents que els adults.

Per què?

Perquè els adolescents tenen més curiositat, diuen més el que pensen. Són clars, frescos. Si hi assoleixes un vincle, és molt gratificant. Amb els adolescents no t'avorreixes mai, però a vegades costa molt, eh?

Com a mestra de català, com ho fas perquè estimin la llengua?

He treballat molts anys en un suburbi en què la majoria de nens i nenes eren castellanoparlants. Si tu respectes els nois i les noies que tens al davant, els tens en compte, te'ls estimes, perquè hi has de crear un vincle positiu, responen. Hi ha una cosa que crec que és crucial: un mestre ha de tenir expectatives en tots els alumnes, creure que tots se'n poden sortir. Per a mi el més trist ha estat veure com en una avaluació hi havia qui deia: "Aquest no se'n sortirà mai."

Quan treballava de mestra ho vaig veure en una avaluació: valoràvem una nena de sisè i una mestra va dir "és que jo a P3 ja ho veia que acabaria així".

Hi ha comentaris molt despectius. La persona en aquell moment no hi és, però en altres potser sí. Això es capta. Si estàs en una classe i creus que aquella nena no se'n sortirà i que això ja ho pensaves a P3, la nena ho capta. Per això és molt important tenir respecte per tothom.

És una subtileza imprescindible.

A vegades també es parla molt del tacte. Un professor ha de tenir molt de tacte en les relacions. En definitiva són relacions humanes, i cal que hi hagi un vincle afectiu, que tampoc vol dir que hagi de ser amic dels teus alumnes, sinó que senti que és important per a tu. Una altra cosa que els alumnes valoren molt és quan vius les coses i les fas amb passió.

T'ho deien?

Sí. Quan llegia un poema, em deien: "¡Es que tú lo vives!". No el llegia com si fos l'abecedari, perquè aquells versos m'agradaven.

Però la teva funció també és fer-los vibrar.

Si tu no vibres, no pots fer vibrar els altres. Tu ets el primer que t'hi has d'apassionar. Has començat la conversa dient que no es respecten els mestres, però també hi ha poc respecte dels mestres cap als alumnes. Això no és gaire correcte dir-ho, però ho he vist, que la manera amb què es diuen les coses, la manera de mirar, de menysprear... èticament, un professor no ho hauria de fer. El punt fonamental, i Rosa Sensat ho deia, és el respecte per l'infant, per la persona que tens al davant. I saber que ve amb una motxilla, amb una vida a casa. L'has d'acollir i ajudar-lo a créixer.

Parlem molt del *bullying* que hi ha entre nens, però he vist mestres que s'han passat quatre pobles amb companys de classe meus i d'això ningú en parla.

Jo també ho he vist. I és que em poso les mans al cap. Això fa molt mal, et matxaca l'autoestima i aquella persona no torna a aixecar cap. No hem de permetre que un professor ridiculitzi un alumne. I és veritat que es fa. No en la majoria dels casos, però n'hi ha.

Hauríem de valorar més la feina dels mestres, però també cal autocrítica i veure què es fa bé i què no.

Una cosa que ens falta molt és aquesta relació amb l'alumnat: si tu em respectes a mi, jo et respecto a tu. I respectar no vol dir que estiguis callat, sinó deixar espai, saber escoltar, saber què t'interessa, quin és el teu do. Tots tenim més tendència a unes coses que a unes altres: hi ha qui dibuixa molt bé però escriu fatal. Però cal aixecar-li l'autoestima, perquè si a algú li valores el que sap fer més, és més fàcil que s'animi a fer altres coses.

Dolors Bonal (<http://www.catorze.cat/noticia/8798/dolors/bonal/musica/no/ensenyar/viure>) diu que l'examen gairebé sempre és un òrgan sancionador.

La manera en què avalues va lligada a la manera en què ensenyes. A primària ha sortit el decret d'avaluació i té aquest esperit: l'avaluació no ha de ser sancionadora sinó formadora. No t'ha de donar les pautes per matxacar-te sinó per saber com pots avançar. Però a moltes escoles encara no hem agafat aquesta avaluació formadora, que t'acompanyi. Que et posin un 3 i et ratllin tot l'examen en vermell no ajuda en res. Al contrari.

Quan suspenia no mirava les correccions de la mestra, sinó la nota que havia tret. És una feina inútil.

He dit que als alumnes els matxaca l'autoestima, però als professors, també: he estat tot el cap de setmana corregint, posant notes a peu de pàgina i arribes a classe i: "Bien, un sis!" o "Bien, un set!". He aprovat!". Quin valor tenen les correccions? Cap. El professor gasta molt de temps en una correcció que no t'ajuda a aprendre. Per tant, hem d'experimentar noves maneres d'avaluar.

Neus Sanmartí

(<http://www.catorze.cat/noticia/7549/neus/sanmarti/es/impossible/alumne/sigui/dolent/tot>) proposa que els alumnes es corregeixin els seus exàmens.

Per exemple, o potser no fer exàmens. Per què n'hem de fer? L'objectiu no és aprovar un examen, és aprendre. Sovint el que dius en un examen ho oblidés al cap de quinze dies. Abans s'avaluava amb un examen final i la LOGSE va dir que s'havia de fer una avaluació contínua, i es va confondre amb fer-ne més. Quan l'objectiu era fer un seguiment del procés d'aprenentatge d'aquella persona i no jugar-s'ho tot en una prova. Però s'ha entès fent tres, quatre, cinc exàmens o un cada setmana. Això no vol dir que de tant en tant hi hagi alguna prova objectiva. Però el que estem fent ara és un drama. Hi ha qui diu: "Si no hi ha exàmens seria un catxondeo, ningú faria res!" Per què? També és un catxondeo amb exàmens.

Què hi veus darrere d'aquesta actitud?

És aprendre amb por. Pots aprendre per curiositat, però també per por: si no aprovo, a casa em passarà tal. Hem de canviar moltes coses, i moltes ja estan inventades. Perquè fa cent anys al parc de la Ciutadella de Barcelona hi havia un sistema educatiu en què no feien deures ni exàmens ni llibres.

Què ens falta?

Sentit. Per què passen tantes hores els nois i les noies a l'institut? Per aprovar la selectivitat?

Quan feia l'ESO ja em parlaven cada dos per tres del dia que treballés. Sembla que eduquem per al futur.

Les coses han de tenir sentit en el present. No estàs estudiant ara perquè el dia de demà estudiïs periodisme.

Ni tan sols vaig estudiar periodisme.

Veus? Acabem fent coses que tampoc teníem previstes. El que els alumnes estudien en el present ha de tenir un sentit en aquell moment i no a deu anys vista. He tingut alumnes que als 12 anys ja sabien que volien estudiar medicina. Però això és un percentatge molt baix.

Però és lògic. El que avui m'interessa és estar aquí amb tu, si la setmana que ve quedo amb una altra persona, ja arribarà aquell dia.

El que importa és la vida del present. Rosa Sensat deia que s'ha d'educar per l'ara. Si l'ara el tens ben fonamentat, et servirà pel demà i pel demà-passat.

Al final, és l'únic que tenim.

L'any passat, cada dia que baixava pel metro un cartell d'una escola deia: "Preparem per al futur". Per quin futur? Saps com serà aquest futur? I pel present? T'has de preparar perquè tinguis el cap no ben ple, sinó ben moblat.

Què has après a Rosa Sensat?

És com si hi estigués fent un màster. Ja fa quatre anys que hi soc. He après molta pedagogia, veus com funciona el món des d'una altra perspectiva. La feina en un institut és molt absorbent, només veus allò, allò i allò, i sortir-ne i veure-ho tot des d'una altra perspectiva és molt sa.

Què és el que trobes més complicat de fer en un institut?

El més difícil entre mestres és treballar en equip: anar a la una, tenir un espai de discussió, aprofitar les hores per treballar junts. No hi ha tradició de treballar en equip. I l'única manera com s'aprèn és fent-ho.

No tothom accepta que un altre mestre entri a la seva classe i li digui com podria fer les coses.

Quan he après més és quan he tingut altres mestres a classe. A primària i a secundària cadascú és el rei de la seva classe, té el comandament, però una de les tècniques per millorar és que tinguis algú que t'observi. En els instituts les reunions d'equip de vegades queden relegades a discutir quatre anècdotes, si a aquest que es porta malament li hem de fer un expedient o l'expulsem. Però no es parla de les coses importants que podem fer junts.

Al final per canviar-ho tot cal actitud.

Sí, fer les coses amb ganes, com amb totes les professions. He après poesia amb els alumnes. Abans no m'agradava. Llegir un poema davant dels alumnes és impressionant. Ara es parla molt de l'escola que aprèn, i no són només els alumnes els que aprenen, sinó tots. Un mestre mai ho sap tot i a vegades infravalorem els nois i noies que tenim al davant, i tenen cap. Ensenyar a pensar vol dir tenir en compte el que diuen.

A mi a l'ESO no em llegien poemes.

El pitjor que pots fer és dir que en llegeixi un tros cadascú. Allò no té ni suc ni bruc ni cap gràcia. Ni amb un poema ni amb un conte. El mínim que pot fer un mestre és llegir per comunicar. I és important creure que allò que ensenyas és important per a la vida, jo mateixa penso que saber-se expressar escrivint o parlant ajuda molt a viure.

Em deien que llegís un llibre i en fes un resum.

No té cap sentit. Si dius "llegeix *La plaça del Diamant* i fes-ne un resum", ni se la llegeixen ni en fan el resum. Hi ha molts llocs a internet en què trobes el resum fet. D'aquest i de molts llibres. Per mi està bé llegir un llibre conjunt (abans en deien obligatori), perquè així, a l'hora de comentar-lo, cadascú té un punt de vista diferent. Però el treball s'hauria d'enfocar d'una altra manera: què hi ha d'aquest personatge que coincideixi amb la teva vida? El resum pur i dur és perdre el temps.

Què en fem, dels llibres obligatoris?

Quan arribes nou a un lloc et diuen: mira, el llibre de text de 1r d'ESO és aquest, hi ha nou unitats, tres per trimestre i les has d'acabar totes. I les lectures obligatòries són aquestes amb un examen de lectura, que és: què va passar en tal capítol. Quin és l'objectiu d'això? Comprovar que se l'ha llegit? Hem de fomentar el gust per la lectura d'altres maneres. Recordo que en una classe hi havia nois de segon de batxillerat que escrivien contes i els penjaven en un web, i d'altres joves els puntuaven. Les històries que creaven eren impressionants.

Foto: Gemma Ventura